

SHAXSNI MANAVIY INKIROZGA SABAB BULUVCHI OMILLAR; IJTIMOIIY-FALSAFIY TAXLIL

Matmuratova Malika Qallibekovna

Annotatsiya: Mazkur maqolada shaxsning ma'naviy inqirozga yuz tutishiga olib keluvchi asosiy omillar ijtimoiy-falsafiy yondashuv asosida tahlil qilingan. Maqolada zamonaviy jamiyatda kuzatilayotgan ma'naviy qadriyatlar tanazzuli, shaxsiy izolyatsiya, iste'molchilik madaniyatining kuchayishi, ommaviy axborot vositalarining salbiy ta'siri kabi omillar batafsil o'rganilgan. Shuningdek, ma'naviy inqirozning psixologik, ijtimoiy va madaniy jihatlari o'zaro bog'liq holda ko'rib chiqilib, uning shaxs ongida yuzaga keladigan salbiy holatlarga qanday ta'sir ko'rsatishi falsafiy nuqtai nazardan tahlil etilgan. Muallif tomonidan shaxsni ma'naviy inqirozdan asrash, ijtimoiy immunitetni kuchaytirish va ma'naviy tarbiyani mustahkamlash yo'llari yuzasidan ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ham ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: Ma'naviy inqiroz, shaxs, ijtimoiy omillar, ma'naviyat, iste'molchilik madaniyati, ommaviy madaniyat, falsafiy tahlil, axloqiy qadriyatlar, ijtimoiy muhit, ong va ong osti.

FACTORS LEADING TO THE SPIRITUAL CRISIS OF THE INDIVIDUAL: A SOCIO-PHILOSOPHICAL ANALYSIS

Annotation: This article analyzes the main factors leading to the spiritual crisis of the individual from a socio-philosophical perspective. It examines factors such as the decline of spiritual values in modern society, personal isolation, the rise of consumer culture, and the negative impact of mass media. The psychological, social, and cultural aspects of the spiritual crisis are also explored, along with how these factors affect the negative states arising in the individual's consciousness from a philosophical standpoint. The author also presents scientifically grounded proposals and recommendations for protecting the individual from the spiritual crisis, strengthening social immunity, and enhancing moral education.

Keywords: Spiritual crisis, individual, social factors, spirituality, consumer culture, mass culture, philosophical analysis, moral values, social environment, consciousness and subconscious.

ФАКТОРЫ, ВЫЗЫВАЮЩИЕ ДУХОВНЫЙ КРИЗИС ЛИЧНОСТИ: СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ

Аннотация: В данной статье анализируются основные факторы, приводящие к духовному кризису личности, с социальной и философской точки зрения. Рассматриваются такие факторы, как упадок духовных ценностей в современном обществе, личная изоляция, усиление потребительской культуры, негативное влияние средств массовой информации. Также исследуются психологические, социальные и культурные аспекты духовного кризиса, и как эти аспекты влияют на негативные состояния, возникающие в сознании личности, с философской точки зрения. Автор

также предлагает научно обоснованные предложения и рекомендации по защите личности от духовного кризиса, укреплению социального иммунитета и усилению духовного воспитания.

Ключевые слова: *Духовный кризис, личность, социальные факторы, духовность, потребительская культура, массовая культура, философский анализ, нравственные ценности, социальная среда, сознание и подсознание.*

KIRISH

Globallashuv sharoitida insoniyat hayotining barcha sohalarida yuz berayotgan chuqur o'zgarishlar nafaqat ijtimoiy-iqtisodiy, balki ma'naviy-mafkuraviy sohada ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois shaxsning ichki dunyosi, ruhiy holati, axloqiy qarashlari va qadriyat tizimi tobora murakkab tus olib bormoqda. Bugungi kunda jamiyatda shaxsning ma'naviy izolyatsiyasi, ijtimoiy befarqlik, iste'molchilikka asoslangan hayot tarzi, axborot oqimining haddan ziyod kuchayishi va ommaviy madaniyatning bosimi ma'naviy inqirozga olib kelayotgan muhim omillar sifatida namoyon bo'lmoqda.

Shaxsning ma'naviy inqirozi, avvalo, uning o'zini anglash jarayonidagi ziddiyatlar, hayotiy maqsadlar yo'qolishi, jamiyat tomonidan tan olinmaslik va o'zligini yo'qotish holatlarida ko'zga tashlanadi. Ushbu holat nafaqat shaxsiy darajada, balki jamiyat taraqqiyotining ma'naviy poydevorini yemiruvchi omil sifatida ham baholanadi. Shu nuqtai nazardan, shaxsni ma'naviy inqirozga olib keluvchi omillarni chuqur ijtimoiy-falsafiy tahlil qilish zarurati dolzarb masalaga aylanmoqda.

Ushbu maqolada aynan shu muammo o'rganilib, shaxsning ma'naviy tanazzuliga olib keluvchi asosiy ijtimoiy, madaniy va axloqiy omillar falsafiy yondashuv asosida tahlil qilinadi. Shuningdek, ma'naviy inqirozning oldini olishga qaratilgan konseptual yechinlar va ma'naviy tiklanishning ijtimoiy asoslari yuzasidan taklif va tavsiyalar beriladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Shaxsning ma'naviy inqirozi muammosi falsafa, sotsiologiya, psixologiya, pedagogika va madaniyatshunoslik fanlari kesishgan nuqtada ko'rib chiqilmoqda. Ushbu mavzu yuzasidan jahonda va O'zbekiston olimlari tomonidan muhim ilmiy izlanishlar olib borilgan.

Jumladan, E.Fromm, V.Frankl, Z.Freyd kabi mutafakkirlar insonning ma'naviy iztiroblarini, ichki ziddiyatlarini, o'zlikni anglashga intilishini psixologik-falsafiy yondashuv asosida tahlil qilganlar. Ular shaxsning ma'naviy inqirozga duch kelishini jamiyatdagi begonalashuv, erksizlik, ma'no yo'qotilishi bilan bog'laydi. M.Tayson, A.Toynbi kabi tarixchi-falsafachilar esa ma'naviy inqirozni sivilizatsiyalarning ichki tanazzuli bilan bog'liq holda tahlil qilganlar.

O'zbekistonlik olimlar — I.Karimov asarlarida mustaqillik sharoitida milliy g'oya, ma'naviyat va axloqiy tarbiyaning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni chuqur tahlil qilingan. Shuningdek, A.Yunusov, N.To'raqulov, S.Sagdullayev, X.Sultonov, N.Jabborovlarning ma'naviy tahdidlar, axloqiy qadriyatlar va yoshlar ongini shakllantirishga oid tadqiqotlari muhim manba hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, shaxsning ma'naviy inqiroziga sabab bo'luvchi omillar kompleks xarakterga ega bo'lib, ularni falsafiy, psixologik va sotsiologik yondashuv asosida chuqur o'rganish lozim.

Falsafiy tahlil usuli – ma'naviy inqirozning mohiyati, ildizlari va shakllanish jarayonini dialektik yondashuv asosida tushuntirish imkonini berdi.

Sotsiologik yondashuv – jamiytdagi ijtimoiy jarayonlar, madaniy va axloqiy qadriyatlarning shaxsga ta'siri ijtimoiy struktura va munosabatlar kontekstida o'rganildi.

Komparativ tahlil – xalqaro va mahalliy tajribalar o'rtasidagi o'xshashlik va farqlar aniqlanib, ularning shaxs ongiga ta'siri solishtirildi.

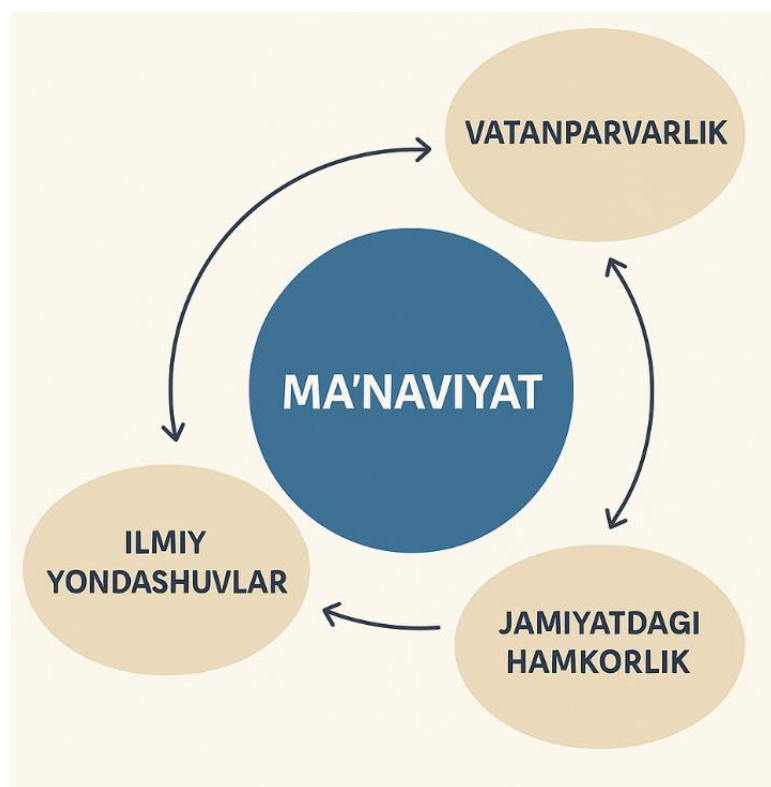
Tarixiy yondashuv – ma'naviy inqiroz tushunchasining tarixiy taraqqiyoti va o'zgarish bosqichlari tahlil qilindi.

Kontent-tahlil – ommaviy axborot vositalarida va ijtimoiy tarmoqlarda ma'naviy qadriyatlar bilan bog'liq materiallarning mazmuniy tahlili olib borildi.

NATIJALAR

Ushbu tadqiqot davomida shaxsning ma'naviy inqirozga duchor bo'lishiga sabab bo'luvchi asosiy omillar ijtimoiy-falsafiy nuqtai nazardan tahlil qilinar ekan, quyidagi muhim natijalarga erishildi.

Ma'naviy inqiroz ijtimoiy hodisa sifatida shaxsning o'zini anglash jarayonidagi ma'no yo'qotilishi, hayotiy qadriyatlar izdan chiqishi va jamiytdagi befarqlik muhitida shakllanishi aniqlangan.

Shaxsga ta'sir qiluvchi tashqi omillar – ommaviy axborot vositalarining manipulyativ ta'siri, g'arbona iste'molchilik madaniyatining kuchayishi, ijtimoiy adolatsizlik va ma'naviy tarbiya mexanizmlarining zaiflashgani asosiy xavf manbalari sifatida ko'rsatib berildi.

Ichki omillar – shaxsning hayotda yo'nalish yo'qotishi, o'zligini anglay olmasligi, ruhiy tanglik, psixologik izolyatsiya holatlari ma'naviy inqirozni chuqurlashtiruvchi omillar sifatida aniqlandi.

Milliy ma'naviyat asoslariga e'tiborsizlik va tarixiy-madaniy merosdan uzilish shaxsni o'z ildizlaridan uzib qo'yib, uning ruhiy barqarorligiga putur yetkazayotganligi kuzatildi.

Ma'naviy inqirozning ijtimoiy oqibatlari sifatida shaxsiyatsizlik, agressivlik, maqsadsizlik, ijtimoiy beqarorlik holatlari, axloqiy pasayish va ruhiy tushkunlik kabi muammolar yuzaga kelishi aniqlangan.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ma'naviy inqirozga qarshi kurashda ijtimoiy immunitetni mustahkamlash, ma'naviy-mafkuraviy tarbiyani tizimli yo'lga qo'yish, axborot madaniyatini oshirish va shaxsning ruhiy holatiga e'tibor berish zarur.

MUHOKAMA

Olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, shaxsning ma'naviy inqirozga uchrashi bevosita va bilvosita omillar yig'indisi natijasida yuzaga keladi. Bir tomondan, globallashtirish, ommaviy madaniyat, axborot xuruji kabi zamonaviy ijtimoiy jarayonlar shaxsning dunyoqarashi va qadriyat tizimiga bosim o'tkazmoqda. Boshqa tomondan, shaxsning ichki ruhiy-axloqiy tayyorgarligi yetarli bo'lmaganda, u ma'naviy zaiflikka duchor bo'lishi aniqlandi.

Ayniqsa, yosh avlod orasida o'zlikni anglash muammosi, hayotiy maqsadsizlik, individualizmning kuchayishi ma'naviy izolyatsiyaga olib kelmoqda. Bu holat jamiyatdagi umumiy ma'naviy muhitga salbiy ta'sir ko'rsatadi va befarqlik, loqaydlik, axloqiy beqarorlikni kuchaytiradi.

Ma'lum bo'lishicha, ijtimoiy strukturalar — oila, ta'lim muassasalari, ommaviy axborot vositalari va diniy-ma'naviy institutlar tomonidan shaxsni ma'naviy jihatdan qo'llab-quvvatlash yetarli darajada emas. Bunday zaifliklar shaxsning ijtimoiy-psixologik barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi va uni inqiroz holatiga olib keladi.

Shuningdek, muhokama davomida aniqlanganki, shaxs ma'naviy inqiroz holatiga tushgach, u nafaqat o'z hayotida, balki jamiyatda ham destruktiv faoliyat yuritishi mumkin. Bu esa keng ko'lamli ijtimoiy inqirozning boshlanishiga sabab bo'lishi mumkin. Shu bois, ma'naviy inqirozga sabab bo'luvchi omillarni faqat individual emas, balki tizimli ijtimoiy muammo sifatida ko'rib chiqish lozim.

Bundan tashqari, milliy g'oya va qadriyatlarning yetarli targ'ib qilinmasligi, yoshlarning ma'naviy immunitetini shakllantirishda zamonaviy pedagogik va psixologik yondashuvlarning yetarlicha qo'llanilmasligi mavjud bo'lgan bo'shliqlarning asosiylaridan biri ekani e'tirof etiladi.

XULOSA

Yuritilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, shaxsning ma'naviy inqirozga uchrashi zamonaviy jamiyatda mavjud bo'lgan ko'p omilli, murakkab ijtimoiy-falsafiy jarayonlarning mahsulidir. Bu holat bir vaqtning o'zida ijtimoiy, madaniy, axloqiy, psixologik va mafkuraviy sohalar o'rtasidagi nomuvofiqliklar, qadriyatlar ziddiyati hamda shaxsiy o'zlikni anglash muammosi bilan chambarchas bog'liqdir.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, ma'naviy inqirozning asosiy sabablari quyidagilardan iborat: iste'molchilik g'oyalari va ommaviy madaniyatning haddan ortiq ta'siri; oila, ta'lim va ommaviy axborot vositalarining shaxs ma'naviyatini shakllantirishdagi zaifligi; milliy qadriyatlar va ma'naviy merosdan uzoqlashish; shaxsning hayotiy maqsad va yo'nalishini yo'qotishi.

Shuningdek, shaxsning ma'naviy inqirozdan chiqishida ijtimoiy muhit, ma'naviy-mafkuraviy immunitet, shaxsiy mas'uliyat va ongli tanlov asosiy rol o'ynashi aniqlangan. Bunday inqirozlarning oldini olish uchun tizimli yondashuv zarur bo'lib, bunda jamiyatning barcha qatlamlari — oila, ta'lim tizimi, ommaviy axborot vositalari, diniy va madaniy institutlar o'zaro hamkorlikda harakat qilishi lozim.

Xulosa tariqasida aytish mumkinki, shaxsni ma'naviy inqirozdan asrash, uni ijtimoiy hayotga moslashuvchan va barqaror ong egasi sifatida shakllantirish zamonaviy falsafa, pedagogika va sotsiologiyaning ustuvor ilmiy-amaliy yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. 1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – T.: Ma'naviyat, 2008. – 180 b.
2. 2. Yunusova A.Sh. Ma'naviy inqiroz: mohiyati va ijtimoiy-huquqiy asoslari. – T.: Fan, 2016. – 132 b.
3. 3. Sagdullayev S.S., Jabborov N. Ma'naviyat va ma'rifat. – T.: Iqtisod-moliya, 2014. – 248 b.
4. 4. Fromm E. Illyuzii i realnost. – M.: AST, 2003. – 320 s.
5. 5. Frankl V. Chelovek v poiskax smisla. – M.: Progress, 1990. – 288 s.
6. 6. Toynbee A.J. A Study of History. – Oxford University Press, 1987.
7. 7. Nazarov K.N. Inson falsafasi. – T.: O'qituvchi, 2005. – 216 b.
8. 8. Sultonov X. Ma'naviy tahdidlar va barkamol avlod. – T.: Ma'naviyat, 2010. – 192 b.
9. 9. Jabborov N., Yo'ldoshev N. Falsafa: nazariya va amaliyot. – T.: Fan va texnologiya, 2019. – 240 b.
10. 10. UNESCO. Youth and Moral Education: A Global Perspective. – Paris: UNESCO Publishing, 2015.